

Н. М. Поплавська,

д-р філол. наук, проф.,

*Тернопільський національний педагогічний університет імені В. Гнатюка,
професор кафедри журналістики;*

Н. Л. Дащенко,

канд. філол. наук, доц.,

*Тернопільський національний педагогічний університет імені В. Гнатюка,
доцент кафедри журналістики*

НОВІТНІ ПОЛІТИЧНІ ТЕРМІНИ У МОВІ ІНТЕРНЕТ-ВИДАНЬ (СЕМАНТИКО-ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ)

У статті з'ясовано зміст поняття «суспільно-політична термінологія», окреслено співвідношення понять «суспільно-політична термінологія» і «суспільно-політична лексика». Представлено таксономію суспільно-політичних номінацій у мові українських інтернет-видань. Відображено специфіку функціонування новітніх термінів у мережевих медіа, зокрема на основі якісних і кількісних параметрів.

Ключові слова: мова інтернет-видань, суспільно-політична термінологія, суспільно-політична лексика, неолексикон, політичні терміни.

Постановка наукової проблеми та її актуальність. Мас-медіа забезпечують комунікативне середовище для багатьох галузевих систем, кожна з яких має свою специфіку функціонування. Політична комунікація зумовлена потребою вербалізувати політичний світогляд на певному етапі розвитку суспільства. Лексикон цієї сфери формується й конструюється політичною наукою, апробується ж в усних та письмових формах суспільно-політичного спілкування й поширюється засобами масової інформації, засвідчуючи взаємодію політичної сфери з іншими суспільними середовищами. «Під дією суспільно-політичних чинників у мові складається експресивний ідеолексикон, цілий комплекс посилено-виразних слів, котрі мають соціальне звучання, володіють соціальними конотаціями та здатні виражати соціальну оцінку дійсності» [12, с. 3]. Пройшовши ці процеси, слова та вислови термінологізуються, набуваючи однозначності, точності, належності до певного термінополя та мотивованості. Сьогодні посилилася тенденція зворотного руху спеціальної лексики: із терміносистеми у загальний вжиток. Тому актуальним є функціональний підхід до вивчення мас-медійної площини, де зокрема політичні терміни зазнають осмислення і переосмислення у контексті ситуативності та експресивності.

Аналіз відомих досліджень проблеми. Мовознавчі студії суспільно-політичної лексики стосуються її походження, системної організації, видозмін значення термінів у різних дискурсах та ін. Різні аспекти цієї лексики є предметом нових досліджень, зокрема таких учених, як М. Степаненко, Я. Яремко, Н. Кондратенко, О. Загородня, О. Стишов, О. Кирилук, Г. Кузь, Л. Томіленко та ін.

На порубіжжі ХХ-ХХІ ст. постала субдисципліна – політична лінгвістика, що виникла на стику лінгвістики й політології (та інших наук) і яка має на меті встановити закономірності взаємовпливу суспільно-політичних подій на зміни в мові й навпаки. Українська дослідниця Л. Нагорна вважає, що політична мова «демонструє неабиякі можливості у дослідженні простору взаємодії між політичними і мовними явищами...» [10, с. 195; 11].

Сьогодні актуальним є лексикографічне опрацювання новітніх термінів суспільно-політичного середовища, оскільки воно стрімко оновлюється, реагуючи на актуальні світові та локальні явища і процеси, зберігаючи зв'язок словника мови політики із загальнонародною мовою, куди переважно проникає через засоби масової інформації. Зафіксованість у словниках свідчить про відносно послідовне використання мовних засобів зі сталим значенням у відповідному функціональному полі. Упорядкування політичної терміносистеми – перманентний процес, про що свідчить велика кількість довідкових видань (у тому числі перекладних) двох останніх десятиліть, зокрема: «Політологічний енциклопедичний словник» за редакцією Ю. Шемшученка (2004) [16], «Короткий Оксфордський політичний словник» за редакцією Й. Макліна та А. Макміллана (2006) [7], «Політична енциклопедія» (голова редколегії – Ю. Левенець, 2011) [15], «Соціально-політична енциклопедія» М. Іщенка та О. Іщенко (2012) [4]; енциклопедичний словник-довідник «Сучасна політична лексика» за редакцією Н. Хоми (2015) [12] та б. ін.

Активне політичне життя соціуму і, відповідно, прискорення змін у словниковому складі сучасної української мови детермінували швидке входження у лінгвальний обіг нових лексичних одиниць із політичною семантикою.

Мета статті – проаналізувати семантичні та функціональні параметри новітніх політичних термінів у мові українських інтернет-видань. Ставимо **завдання** відобразити семантичну стратифікацію новітніх термінів на основі співвіднесеності із середовищем, а також специфіку їх функціонування за допомогою якісних і кількісних параметрів. Це дасть змогу виявити найбільш частотні лексичні одиниці у мережевих медіа. **Об'єкт** нашої розвідки – новітня політична лексика в сучасній українській мові,

а предметом дослідження є семантичні та функціональні характеристики таких мовних одиниць.

Джерельною базою слугують енциклопедичний словник-довідник «Новітня політична лексика (неологізми, okazіоналізми та інші новотвори)», упорядкований у 2015 р. колективом авторів за загальною редакцією Н. Хоми [12], та сайти інтернет-ЗМІ, інформаційна та комунікативна функції яких корелюють із суспільно-політичною тематикою. При цьому тексти публікацій відображають функціонування нової лексики і фразеології, що виникає у суспільно-політичному полі. До таких джерел дослідження залучено сайти мережевих медіа: «День» (далі – Д) [3], «Українська правда» (далі – УП) [19], «Радіо Свобода» (далі – РС) [17]. Важливим мотивом вибору вказаних медіаджерел є врахування рис професійної журналістики та самопозиціонування, яке передбачає просування демократичних цінностей, відповідальний обмін думками, відкрите обговорення проблем.

Методи дослідження. У нашій розвідці пріоритетним є семантико-функціональний підхід до аналізу мовних явищ. Використано поняттєво-лінгвальний метод для семантичної стратифікації новітніх політичних термінів на основі співвіднесеності із середовищем. Метод кількісного аналізу був задіяний для виявлення найбільш частотних лексичних одиниць із політичною семантикою у мережевих медіа. Дескриптивний метод слугував інтерпретації лінгвальних фактів.

Наукова новизна, теоретична і практична цінність. Наукова новизна дослідження полягає в інтегральному семантико-функціональному аналізі нових одиниць у складі політичної термінології та суспільно-політичної лексики. Теоретичне значення результатів розвідки полягає у поглибленні засад семантичної стратифікації політичних термінів, у розширенні сучасних знань про співвідношення понять «суспільно-політична термінологія» і «суспільно-політична лексика». Практична цінність у тому, що систематизовані матеріали можуть бути використані у кодифікаційній практиці та в лінгводидактиці (зокрема для оновлення змісту освітніх компонентів освітніх програм для майбутніх журналістів).

Виклад основного матеріалу й обґрунтування результатів дослідження.

Галузевим терміносистемам властиві дві тенденції: відносна лексико-семантична стабільність і стан постійної видозміни з метою вдосконалення. Це сучасне розуміння корелює з дефініцією А. Бурячка, запропонованою ще у 1983 р.: «Соціально-політична термінологія – це особливий шар термінологічної лексики, що займає проміжне місце між функціонально обмеженими терміносистемами, позбавленими емоційно-експресивного забарвлення, і загальноживаною літературною лексикою, з якою постійно інтерферує, що робить диференційну межу між ними мінливою, рухливою» [1, с. 22-23]. Однак сьогодні такий погляд на стилістичну нейтральність суспільно-політичної терміносистеми потребує зміни, оскільки внаслідок залежності від суспільних процесів, відносно слабкої закріпленості за певною сферою використання та постійної взаємодії з широким полем суспільно-політичної лексики суспільно-політична термінологія виявляє різні семантико-функціональні трансформації.

Складність чіткого визначення меж суспільно-політичної термінології зумовлена тим, що їй «не властива така стильова закріпленість, замкненість, яка спостерігається в інших терміносистемах. Участь широкого загалу в політичному житті країни, у громадській діяльності сприяє тому, що багато суспільно-політичних термінів поступово входить до складу загальноживаної лексики. Власне, між цими двома лексичними групами визначити певну чітку межу дуже важко, а то й зовсім неможливо» [18, с. 174]. Загальні ознаки зумовлюють основний принцип співвідносності: суспільно-політична термінологія є частиною суспільно-політичної лексики. До останньої входить як власне політична лексика, так і потенційна – одиниці

загального словникового запасу (професіоналізми, жаргонізми, загальноновживані слова й вислови, номенклатурні одиниці, власні назви тощо). Ця лексико-семантична єдність формує макроструктуру, неоднорідну за складом, характерними ознаками якої є «відносна автономність і наявність термінів та нетермінів, однослівних та неоднослівних номінативних одиниць» [9, с. 15]. Функціональний підхід унаочнює процеси взаємозв'язків між суспільно-політичною термінологією та лексикою, відображає їх динамічний потенціал у масовокомунікаційному контексті. Семантичний аналіз дає змогу виокремити найсуттєвіші значеннєві пласти новітньої політичної лексики. Це власне терміни політичної сфери та експресивні одиниці, що тяжіють до суспільно-політичного лексикону.

Класичний погляд на склад політичних термінів вказує, що до них належать:

- назви наук та їх розділів (напрямів): *дромологія, інформаційна екологія, комунікативістика політична, мирологія, псефологія, транзитологія;*
- теорій: *акторно-мережева теорія, конвергенції теорія, нелінійна війна, мультикультуралізм;*
- законів: *закон Дойла, формула рівноваги світу;*
- концепцій: *концепція «реального суверенітету», транзитологічна парадигма, політичне несвідоме;*
- парадигм: *конструктивізм соціальний, символічний інтераціоналізм;*
- форм і напрямків суспільно-політичного розвитку й функціонування: *адхократія, альтерглобалізм, гетерархія, двовекторність, комунітаризм, соціетальна культура, трансгуманізм.*

І хоч такі поняття є переважно поліфункціональними, проте виявляють обмежену сферу використання – здебільшого у науковому середовищі та спеціальній політичній мові. Вони радикально не змінюють свого семантичного статусу: виступають і сприймаються як терміни і виявляють тяжіння до упорядкованої сукупності.

У межах будь-якої терміносистеми присутні поняття, запозичені із суміжних галузей. Це стосується й суспільно-політичної термінології, яка, маючи міждисциплінарний характер, залучає поняття політології (*кайрополітика, кайрополітологія*), філософії (*прекаріат, симулякр*), права (*тимчасовий переселенець*), соціології (*соціальне проєктування, соціальний запит, гендер*), економіки (*девелопменталізм, краудфандинг, фандрайзинг*) та ін. «Суспільно-політична термінологія своєю семантикою пов'язана з широким колом понять, які відображають знання про різні галузі життя суспільства, і містить значний шар слів, тематично пов'язаних зі специфічними сферами ідеологічного, політичного, соціально-економічного життя соціуму» [2, с. 36].

Наприклад, ряд понять новітнього політичного лексикону співвідносні з середовищами:

- журналістики і соціальних комунікацій: *блог політичний, блогер політичний, блогосфера політична, громадське телебачення, інтернет-медіа, інтернет-мем, інтернет-наблік, інформаційний шум, інфотейнмент, медіа-активізм, медіавійна (медіапротистояння), медіапростір, мережеві засоби масової інформації (мережеві ЗМІ), публіцистика політична, реаліті-шоу політичне, соціальні медіа, стрімер, стрім-трансляція, ток-шоу політичне, український медійний простір, фейк політичний, фейкова інформація, фейккрайтер, фотографія політична, хард-ток-шоу політичне, хештег;*
- ІТ-технологій: *віртуалізація політична, віртуальна демократія, віртуальна держава, віртуальне середовище, віртуальний уряд, кібератака, кібербезпека, кіберзброя, кіберпростір, кіберсвобода, кібертероризм, кіберцензура, кліктивізм, краудсорсинг;*

– піару (PR) та реклами: *білборд політичний, бренд політичний, брендинг, брендинг державний, іміджева дипломатія, іміджмейкінг політичний, іміджологема політична, спічрайтер*;

– мистецтва: *естетизація політики, естетика політична, естетосфера політики, інсталяція політична, сатира політична, семіотика політики, сецесія, стріт-арт політичний, сюрреалізм політичний, театралізація політики*;

– мовознавства і риторики: *лексика політична, національно орієнтована суспільно-політична лексика, риторика політична, риторика популістична, сленг політичний*.

Звертаємо увагу на поняття, що тяжіють до політичної термінології і співвідносні з іншими галузевими терміносистемами: *капеланство, теологія політична, лаїцизм* (релігія), *фрустрація* (психологія), *футурологія* (суспільствознавство); *інформаційні хвороби, каральна психіатрія* (медицина) тощо. У цьому виявляється загальна тенденція формування суспільно-політичної термінології: відкритість системи номінативних одиниць, різних за походженням, «які спеціалізовані лексично (створені або запозичені терміни), семантично (загальноновживані слова, що отримали термінологічне значення) і фразеологічно (новостворені словосполучення номінативного характеру) для вираження понять, що відбивають сферу суспільно-виробничого, політичного життя нації» [13, с. 37]. Відображення цього погляду простежується у працях, присвячених вивченню витоків і проблем становлення української суспільно-політичної терміносистеми [18], семантико-функціональному аналізу суспільно-політичної лексики у пресі кінця ХХ ст. [20] та ін.

Більшість номінацій, які мають ознаки політичної термінології, рідко виходять за межі наукового середовища і використовуються у медіатекстах. Проте можна відзначити, що окремі її групи стають загальноновживаними під впливом масовізації суспільних процесів, наприклад виборчих: *вибори дострокові (позачергові), виборча інженерія, виборчий бар'єр, виборчий блок, виборчий процес, псевдовибори, технологія виборча* та ін. Така «спеціальна мова» активно проникає у тексти масової інформації, які транслюють її суспільству, сприяючи переходу у загальноновживані та загальнозрозумілі мовні ресурси номінації відповідного середовища, його ознак і процесів: у *виборчих технологіях існує закономірність, характерна для всього демократичного світу: чим нижчий рівень нової влади, тим менш активно люди голосують* (Д); *Тижневик «Країна» пише, що на часі скасувати в Україні виборчий бар'єр* (РС); *Щодо центрів впливу (лідерів провідних партій / олігархів), то попередній аудит їхніх намірів переконує: більшість із них поки не зацікавлена в позачергових виборах* (УП).

Явище масованого поширення спеціалізованих номінацій за межі терміносистеми можна проілюструвати групою слів з елементом *електронний*, більшість яких термінологізувалася, зберігши ознаку мовного новотвору: *електронна демократія (e-демократія), електронна держава (e-держава), електронна медіація (e-медіація), електронне голосування (e-голосування), електронне нормотворення (e-нормотворення), електронне правосуддя (e-правосуддя), електронне урядування (e-урядування), електронний документообіг (e-документообіг), електронний парламент (e-парламент), електронні вибори (e-вибори)*.

Оскільки ЗМІ традиційно інформують про суспільні й політичні проблеми, виокремлюючи відповідні рубрики у пресі, на радіо й телебаченні, в структурі мережевих медіа, то, цитуючи мову виступів політичних діячів, «адміністративну мову» у репортажах, транслюють актуальні складові суспільно-політичного дискурсу – висловлювання, спродуковані з позицій влади. Наприклад: *У 2019 р. темою Tiger Conference були діджитал-майбутнє та електронна демократія в Україні; Про це він (В. Гройсман) сказав на презентації проекту електронного парламенту; ...безпечно*

провести електронні вибори не вийде – на сьогодні немає таких технологій, і єдина держава, де вибори відбуваються онлайн, – це Естонія; *законопроект... передбачає більше можливостей для використання електронного документообігу при організації виборів за кордоном* (РС).

Як зазначає А. Янков, «соціально-політичні неологізми – це слова, поява яких викликана позамовними чинниками та внутрішньомовними закономірностями відображення соціально-політичних явищ за допомогою нормативної парадигматико-синтагматичної системи» [21]. Віднесені до політичної лексики новотвори *україновиховання, успільнотнення* не використовуються у текстах досліджуваних мережевих медіа, трапляються поодинокі випадки функціонування лексем *громадянотворення, десепаратизація, миробудівництво, президенціалізм* тощо. Проте інші новотвори суспільно-політичного поля набули загальноновживаного характеру. До них належать слова *дєрадянїзація, дєсовєтїзація, дєсталїнізація, дєтїнізація, країна-агрєсор, українофобїя, шпїгуноманїя* та ін.: *Дєрадянїзація* армії – це нові назви *військових частин, нові вітання, нові знаки, нові традиції, нові свята* (РС); *Навіть та слабенька дєкомунїзація і дєсовєтїзація українського суспільства... сьогодні піддається офіційній урядовій ревізії у формі переписування історії* (РС); *Україні потрібна не лише дєкомунїзація, а й дєсталїнізація масової свідомості* (Д); *Бїзнес вимагає дєтїнізувати ринок технїки* (Д); *Країна-агрєсор... намагається зламати військовий опір супротивника і змусити жертву визнати поразку й погодитися на умови переможця* (Д); *відновлення єдиного культурного та гуманітарного простору, але без розповсюдження на територію України ідеології російського іредентизму та будь-яких форм українофобії* (УП).

Серед опрацьованої новітньої політичної лексики виокремлюємо одиниці, що мають очевидні вказівки на свій неологічний статус, якими виступають складники *новий, нео, пост: неоазїяцентризм, неоєвразїїство, неоїзоляціонїзм, неонацизм, неонаціонал-соціалїзм, неопатримонїалїзм, неототалїтаризм, неофашизм, неоцаризм; нова публічна дипломатїя, нова холодна війна; постбїполярнїсть, постдємократїя, постїмперїалїзм, постмодернїзм, пост-постмодернїзм, постполїтика, посттоталїтаризм* та ін. Функціонування цих неотермінів у мові медіа неоднорідне: одні трапляються рідко (*Вже не кажучи про ідеї неоєвразїїства, в ідеологічному руслі якого рухається нині Росія*) (Д); *Як і раніше недооціненим дослідником залишається сербський вчений Зоран Відєєвич, який виявив на постсоціалїстичному просторі таке явище, як неототалїтаризм* (Д); інші виявляють високу частотність, що свідчить про їх належність не тільки до термінології, а й до суспільно-політичної лексики активного вжитку: *...відпочинок для керівників держав постсоціалїстичного простору є найважливішим завданням 1 Травня...* (РС); *Міністерство закордонних справ Росії запустило флєшмоб, у якому пропонує поширювати інформацію про прояви ксєнофобії і неонацизму в Україні* (УП).

Значна частка нової політичної термінології – це **іншомовїзми**: *астротєрфїнг* (англ. *astrourfing*); *дєвелопменталїзм* (англ. *developmentalism*); *дєсєрпїмєндєрїнг* (англ. *gerrymandering* – виборча геометрія, виборча географія); *єкзит-пол* (англ. *exit* – вихід, *poll* – опитування); *їнфотєїнмєнт* (англ. *information* – інформація + *entertainment* – розвага); *консьюєрїзм* (англ. *consumer* – споживач); *краудсєрсїнг* (англ. *crowdsourcing*; *crowd* – натовп, *sourcing* – використання ресурсів); *краудфандїнг* (англ. *crowdfunding*); *логролїнг* (англ. *logrolling* – перекочування колоди); *мультїлінгвїзм* (англ. *multilingualism*). Очевидно, що їх використання у медіатекстах неоднорідне, бо більшість із них залишаються термінологічно маркованими й функціонально обмеженими науковим та офіційно-діловим стилями, а інші, зберігаючи понятійне наповнення, активніше задіяні у мові масмедіа.

На основі довільної вибірки політичної лексики з аналізованого довідкового видання спробуємо відобразити задіяність лексичних одиниць у мові досліджуваних медіа (рис. 1, табл. 1), з'ясувавши це за результатами пошукових запитів на відповідних сайтах. Свідомо обираємо поняття, суголосні з суспільно-політичними подіями в Україні за 2013-2018 рр.: *Майдан*, *Революція Гідності*, *Небесна сотня*, *анексія*, *АТО*, *блок-пост*, *країна-агресор*, *терорист*, *військовополонений*, *капеланство*, *інформаційна безпека*, *безвізовий режим*.

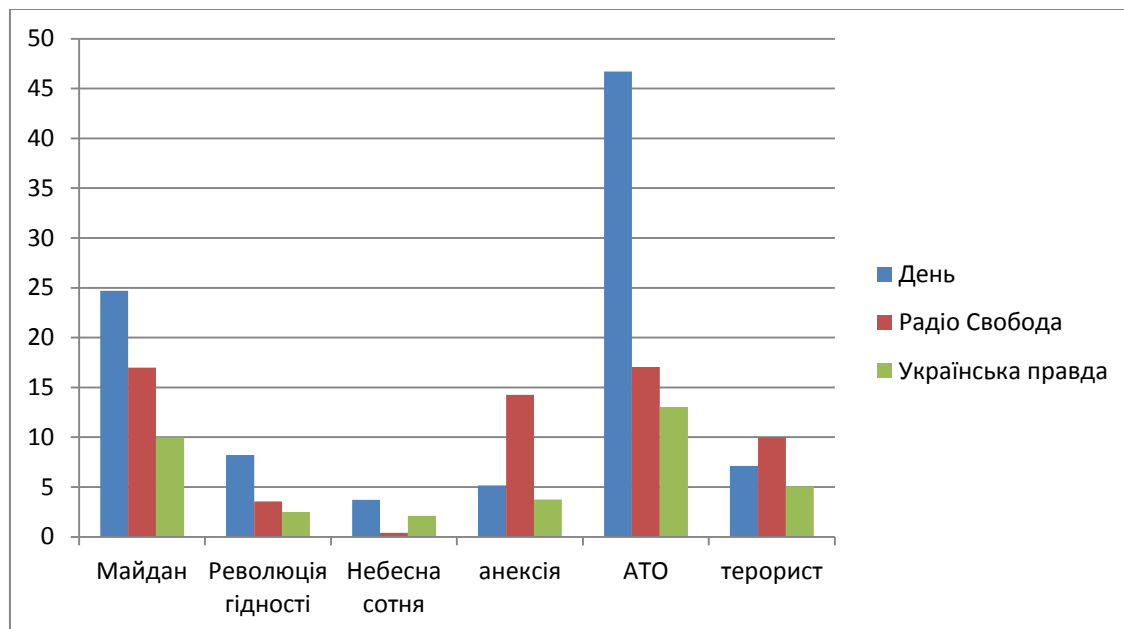

Рис. 1. Частотність використання політичних понять у текстах інтернет-видань (тис. слів)

З рисунка видно, що найактивніше у мові аналізованих мережевих видань функціонують поняття *АТО*, *Майдан*, *анексія*, *терорист*. Зафіксовано таку кількість випадків використання слів (у тисячах) в окремих виданнях: *АТО* – 46,7 (Д), 17,037 (РС), 13,028 (УП); *Майдан* – 24,7 (Д), 16,981 (РС), 9,984 (УП); *анексія* – 5,17 (Д), 14,244 (РС), 3,762 (УП); *терорист* – 7,11 (Д), 9,973 (РС), 5,059 (УП).

Таблиця 1

Частотність використання (тис. слів) окремих політичних понять у текстах мережевих медіа

Політичні поняття	Мережеві медіа (сайти)		
	День	Радіо Свобода	Українська правда
<i>безвізовий режим</i>	1,67	2,459	0,951
<i>блок-пост</i>	4,35	0,097	1,297
<i>військовополонений</i>	2,25	1,81	0,2
<i>інформаційна безпека</i>	5,59	1,434	0,146
<i>капеланство</i>	1,09	0,399	0,056
<i>країна-агресор</i>	4,320	0,219	0,266

Отже, наші спостереження демонструють, що в окремі періоди життя суспільства деякі слова, а часто і цілі пласти лексики використовують активніше. Так, в умовах військового протистояння, гібридної війни зростає частотність лексичних одиниць *блок-пост*, *військовополонений*, *інформаційна безпека*, *країна-агресор*. З урахуванням курсу держави на євроінтеграцію спостерігаємо активізацію словосполучення *безвізовий режим*.

Висока частотність уживання лексеми *капелан* демонструє зростання потреби військовослужбовців у духовній підтримці Церкви.

Суспільно-політична лексика – це широкий багатоплановий корпус номінацій, «різних за поняттєвою та функціональною сферою, але об'єднаних із соціолінгвістичного погляду в один потік вербалізації подій, феноменів державного та громадського життя суспільства в динамічних процесах розвитку мови, в оцінювальних, критичних, дискусійних і врешті актуальних положеннях, властивих певному соціуму в конкретну історичну добу» [9, с. 17]. Слова і вислови суспільно-політичної сфери демонструють потужне тяжіння до експресивних мовних ресурсів, що простежується в образному потенціалі (особливо метафоризації); здатність символізувати позначувані явища та події, входячи до термінологічно-поняттєвої системи; збереження стилістичного маркування розмовності, зокрема ознак жаргонності тощо.

Лексикографічне опрацювання отримали поняття політичної сфери, що виявляють **метафоричні** риси: «*плавильний тигель*», «*постпомаранчевий римейк*», «*п'ята колона*», *розумна сила*, «*сіра зона*», «*скляна стеля*», *соціальний ліфт*, *фільтри пам'яті*, «*чорний лебідь*» та ін. Подібні вислови виникають під впливом конкретних подій, стають загальновідомими, активно використовуються у мовленні публічних осіб, у повідомленнях медіа. Згодом або пасивізуються (стають маркерами / символами певних подій, явищ, процесів минулого), або термінологізуються й звужують поле функціонування, або стають загальноживаною лексикою. Наприклад, у 1990-1991 рр. Західною Україною прокотилася стихійна хвиля повалення пам'ятників Леніну, вдруге масові демонтажі і пошкодження пам'ятників комуністичним діячам відбулися під час Революції гідності та після неї. Цей процес назвали *ленінопадом*, і у 2014-2016 рр. цим словом регулярно описували події в різних куточках України: «*ленінопад*» *пов'язаний не стільки з особистістю «вождя революції», скільки з бажанням усунути радянські маркери з сучасного життя* (Д); *Видання Politico вміщує статтю про «ленінопад», долю сотень радянських пам'ятників і значення цього процесу для української ідентичності* (РС).

У суспільно-політичному неолексиконі до слова *ленінопад* існує синонім – метафора «*війни пам'ятників*», що має такі термінологічні значення: 1) конфліктні ситуації навколо пам'ятників як репрезентантів домінантних символів епохи чи режиму; 2) стратегія, яка демонструє меморіальні тенденції окремих груп соціуму та відповідну стилістику репрезентацій. «*Війни пам'ятників*» – це конфлікт репрезентацій, навантажений соціокультурними функціями» [12]. У цьому значенні вислів задіяно у медіатекстах. Він відображає ускладнення відносин на ідеологічному підґрунті та зміну світоглядних основ різних суспільств: це відбувається на тлі «**війни пам'ятників**», коли ставиться питання про демонтаж деяких українських меморіальних знаків в Польщі, а в Україні, відповідно, деяких польських пам'ятників (РС).

Зафіксоване у довідковому виданні поняття може зберігати образність, що суперечить традиційному поглядові на складові терміносистем як одиниці однозначні, позбавлені експресії, так би мовити «холодні». Однак сьогодні мовознавці відзначають дифузність кордонів політичної лексики (та й інших сфер), тематичне розсіяння (дисперсію), що зумовлює широту сфер вживання. Тому на хвилі оновлення терміносистем та загальної мовотворчості значна частка номінацій зберігає експресивне значення або твориться як оцінна одиниця. У досліджуваному словнику-довіднику звертаємо увагу, наприклад, на словосполучення *газова імперія* – «*метафоричне визначення Російської Федерації як країни, що володіє величезними енергетичними (газовими) ресурсами, інфраструктурою їх видобування й експорту та буде на цьому свою геополітику й геоекономіку*» [12]. Наприклад, у медіаконтексті

вислів зберігає переносне значення та набуває негативних конотацій, що виникають під впливом словесного оточення: *Нова (третья) інкарнація Росії у вигляді «нафтогазової імперії»*, зростання великодержавних амбіцій Москви щодо домінування на пострадянському просторі й спроби повернення РФ, яка «встала з колін», до числа найвпливовіших наддержав світу (Д). У ширшому суспільно-політичному вимірі ця метафора суголосна з іншими функціональними одиницями дискурсу: *газова принцеса, газова труба, газовий шантаж, газові війни* тощо.

Образні назви історичних подій мають здатність до їх символізації, що яскраво засвідчено у номінаціях революцій, які відбулись у новітні часи в різних країнах світу: *«Безшумна революція», Блогерна революція, Бульдозерна революція, Жасминова революція, Кедрова революція (Революція кедрів), Кольорові революції, Мала (оксамитова) революція, Помаранчева революція, Посттютльпанова революція, Революція гідності, Трояндова революція (Революція троянд), Тютльпанова революція*. Ці назви активно функціонують у мові мас-медіа, транслюючи ставлення учасників подій, які так «мирно» охарактеризували складні суспільно-політичні трансформації: *в результаті грузинської Революції троянд 2003 р. було проведено цілковиту заміну вищих посадових осіб* (Д); *Мірилом успіху кампанії не є щасливе майбутнє, а те, чи виконана заявлена мета: проведення чесних виборів чи відставка диктатора* (Туніс, Єгипет, Ємен), *завершення окупації (Кедрова революція в Лівані)* (УП); *Зараз письменниця (Анна-Лена Лаурен) працює над своєю наступною, третьою книгою. Вона присвячена революціям у країнах пострадянського простору, зокрема, Помаранчевій революції в Україні, Трояндовій у Грузії та Тютльпановій у Киргизстані* (РС).

Отже, медіасередовище вербалізує об'єкти суспільно-політичної реальності через їх образне осмислення. Причому «політична мова» відображає політичну свідомість і передбачає можливу інтерпретацію відповідно до ситуацій і смислових контекстів.

Реагування на зміни в житті суспільства виявляється в лексиці у вигляді неологізмів, середовище виникнення яких – розмовне, тобто вони «первісно» мають загальноповсякденний характер і тільки згодом (і не всі) «проходять процедуру» науково-термінологічного осмислення. Упорядковуючи енциклопедичний словник-довідник «Новітня політична лексика (неологізми, okazіоналізми та інші новотвори)», колектив авторів усвідомлював потребу «розмежовувати власне наукові політологічні терміни (кількість їх дедалі зростає) та сленгові новотвори на громадсько-політичну тематику, які цілком виправдано можуть презентуватися задля збереження для нащадків колориту певної епохи» [12, с. 5]. Тому у виданні є окремий розділ (не властивий енциклопедіям) – «Громадсько-політичний сленг (неологізми-жаргонізми, okazіоналізми та інші сучасні новотвори)» [12, с. 433-465]. У ньому зафіксовано 76 сленгізмів, серед яких такі: *автомайдан, азірівка, антимайдан, афробандерівець, бандерофобія, вишиватник, «гранітоїд» («грантожер»), диванна сотня, диванні війська, диванні партії, «засівальники» («посівальники»), «зливання» округу, кандидат-«клон», «карусель» виборча, кнопкодав, «коридор» на Крим, креатура політична, кумівство, «любі друзі», майданівець, нашізм, «папереднік», постсовки, «професор», рашизм, темник, тушка, «укри» («укропи»), 200-тий, 300-тий, 500-тий (вантаж 500). Усі вони – свідомо реакція соціуму на політичні явища, вербалізація ставлення до них, експресивність якого відчутна і поза історико-хронологічними межами. У свідомості українців ці слова і позначувані ними поняття становлять певну частину «картини світу», а в «сучасних умовах є всі підстави вважати їх семантичними неологізмами, оскільки їм штучно надано нові значення» [5, с. 59]. З мовознавчого погляду, це так звані «штучні» (*фашисти, бандерівці, нацики (Нацгвардія), хунта, карателі* та ін.) та «рефлексивні новотвори» (*кулявлоб, поребрик, ватник, колорад, тітушки, сепар, кісільовщина, кримтроль*) та ін. [5, с. 59-60].*

Неологізація політичного дискурсу здійснюється і за рахунок утворення нової фразеології, що здебільшого становить двокомпонентні сполучення слів, наприклад: *аваківська реформа, російські найманці, самопроголошені республіки, мінський протокол, гібридна війна* тощо [6]. На думку Ю. Маркітантова, специфіка новітньої фразеології полягає в тому, що «основним призначенням її... є не стільки найменування нових реалій..., як їх характеристика, оцінка всього новоствореного у навколишній дійсності» [8].

Особливо звертають на себе увагу у складі нової політичної лексики вислови, які відображають події і явища найновішої української історії, зберігаючи первинну експресію, що лягла в основу виникнення словосполучення, що шляхом повторюваності, загальнозрозумілості та переносності значення стає сталим висловом «політичної мови»: *гібридна війна, інформаційна безпека, компромат політичний, криза довіри до влади, польові командири, режим перемир'я, самооборона майдану, фейкова інформація, хвилі мобілізації* тощо. Ці новостворені словосполучення номінативного характеру актуальні для сучасного термінологічного осмислення, що можна простежити на прикладі поняття «*польові командири*», яке тлумачиться так: «громадсько-політичний неологізм, який вперше було вжито в Україні у листопаді 2004 р. для означення функцій групи політичних діячів... у підготовці й розгортанні акції протесту на Майдані Незалежності у Києві» [12]. Їх діяльність (Ю. Луценка, Т. Стецьківа, М. Томенка та М. Філенка) активно висвітлювали мас-медіа (*Філенко – один із «польових командирів» Майдану* (Д), проте міжнародний контекст засвідчує, що це поняття застосовне і для позначення неофіційних лідерів у збройних протистояннях: **Отаманщина – це радше влада польових командирів (РС); Реальні переговори почнуться тоді, коли їх вестимуть польові командири (УП); Наразі в країні (Лівії) війська польового командира Халіфи Хафтара протистоять силам визнаного ООН уряду в Тріполі (РС).**

Проведені спостереження підтверджують, що суспільно-політична лексика, зокрема політичні терміни, виявляють різні вектори функціонування у мові мас-медіа: корелюють зі своїм «доменом», проте «закорінюються» у загальному вжитку. Якщо «спеціальні мови» «використовуються переважно фахівцями у певній сфері», то «політична мова в тій чи іншій мірі використовується представниками широких верств населення. Це і є однією з її особливостей» [14, с. 17].

Висновки та перспективи дослідження. Отже, система найменувань понять політичної сфери сформувалася та перманентно оновлюється відповідно до нових умов комунікації у глобалізованому світі. Політична комунікація репрезентує зв'язок між владою, розгалуженими політичними структурами та громадянами переважно за посередництвом засобів масової інформації. Тому цей процес має очевидний медійний характер.

Суспільно-політична термінологія є відкритою множиною, межі якої дедалі більше стираються. Належність лексичної одиниці до суспільно-політичної термінології визначає її поняттєвий зміст. Семантична стратифікація новітніх політичних термінів ґрунтується передусім на співвіднесеності із середовищем, зокрема із журналістикою і соціальними комунікаціями, ІТ-технологіями, піаром та рекламою, мистецтвом, мовознавством.

У досліджуваному лексико-семантичному кластері доволі складно диференціювати слова-терміни і загальнозживані слова. Між ними знаходиться дифузна зона, де лексичні одиниці перебувають у постійному коливанні між строгими вимогами до терміна (однозначність, стилістична нейтральність) і реальним функціонуванням, зокрема у медіатекстах, де набувають образності та експресії. Тому суспільно-політичний неолексикон потребує подальшої уваги науковців.

Література

1. Бурячок А. А. Формування спільного фонду соціально-політичної лексики східнослов'янських мов: назви відносин між державами, народами. Київ : Наукова думка, 1983. 246 с.
2. Вольф Е. М. Функциональная семантика оценки. Москва, 2002. 227 с.
3. День: онлайн-видання / версія щоденної всеукраїнської газети «День». URL: <https://day.kyiv.ua/uk>
4. Іщенко М. П., Іщенко О. М. Соціально-політична енциклопедія. Чернівці : ІнтрополігаТОР, 2012. 635 с.
5. Кирилюк О. Суспільно-політичні неологізми як віддзеркалення мовної картини воєнного протистояння. *Наукові записки НаУКМА. Мовознавство*. 2018. Т. 1. С. 58–62. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/14602/Kyryliuk_Suspilno_politychni_neolohizmu_yak_viddzerkalennia_movnoi.pdf?sequence=1&isAllowed=y
6. Кондратенко Н. В. Неологізація сучасного українського політичного дискурсу: загальні тенденції. *Слов'янський збірник*. 2014. Вип. 18. С. 225–233. URL: <http://slovzbir.onu.edu.ua/article/view/131823>
7. Короткий Оксфордський політичний словник / пер. з англ.; за ред. І. Макліна, А. Макмілана. Київ : Основи, 2006. 789 с.
8. Маркітантов Ю. О. Фразеологічна неологіка: стан та перспективи. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка. Філологічні науки*. 2014. Вип. 7. С. 26–29.
9. Мороз О. О. Сучасна чеська суспільно-політична лексика: семантика, структура, динаміка : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.03. Київ, 2005. 20 с.
10. Нагорна Л. П. Політична мова і мовна політика: діапазон можливостей політичної лінгвістики : монографія. Київ : Світогляд, 2005. 315 с. URL: https://ipend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/political_language_site.pdf
11. Нагорна Л. Політична мова: зміст і структура поняття. *Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї*. Київ, 2005. Вип. 7. С. 195–207. URL: <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/ukrpolituk/1/27.pdf>
12. Новітня політична лексика (неологізми, okazionalizmy та інші новотвори) / І. Я. Вдовичин, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов та ін.; за заг. ред. Н. М. Хоми. Львів : «Новий Світ–2000», 2015. 492 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Avtorskyi_kolektyv/Novitnia_politychna_leksyka_neolohizmu_okazionalizmu_ta_inshi_novotvory/
13. Панько Т. І., Кочан І. М., Мацюк Г. П. Українське термінознавство : підручник. Львів : Світ, 1994. 216 с.
14. Петренко В. Особливості визначення політичної мови. *Політичний менеджмент*. 2007. № 2. С. 16–24. URL: https://ipend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/petrenko_osoblvosti.pdf
15. Політична енциклопедія / редкол. Ю. Левенець (гол.), Ю. Шаповал (заст. гол.). Київ : Парламентське вид-во, 2011. 808 с.
16. Політологічний енциклопедичний словник / упор. В. П. Горбатенко; за ред. Ю. Шемшученка. 2-е вид., доп., і перероб. Київ : Генеза, 2004. 736 с.
17. Радіо Свобода : сайт. URL: <https://www.radiosvoboda.org/>
18. Туровська Л. В. Українська суспільно-політична терміносистема: витoki і проблеми становлення. *Термінологічний вісник*. 2017. Вип. 4. С. 173-185. URL: https://iul-nasu.org.ua/pdf/termvisnik/terv_2017_4_26.pdf
19. Українська правда: інтернет-видання. URL: <http://www.pravda.com.ua/>

20. Холявко І. В. Суспільно-політична лексика у пресі 90-их років ХХ ст. (семантико-функціональний аналіз) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Кіровоград, 2004. 229 с.

21. Янков А. В. Соціально-політичні неологізми і okazionalizmi в американському варіанті англійської мови: структура – семантика – функціонування : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Львів, 2004. 20 с. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&Z21ID=&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=DOC/2004/04yavssf.zip

References

1. Buriachok, A. A. (1983), *Formation of a common fund of socio-political vocabulary of East Slavic languages: the names of relations between states and peoples* [*Formuvannia spilnoho fondu sotsialno-politychnoi leksyky shhidnoslovianskykh mov: nazvy vidnosyn mizh derzhavamy, narodamy*], Naukova dumka, Kyiv, 246 p.

2. Volf, E. M. (2002), *Functional Semantics of Evaluation* [*Funktsionalnaya semantika otsenki*], Moskva, 227 p.

3. Day : online edition / version of the daily all-Ukrainian newspaper «Day» [*Den : onlain-vydannia / versiia shchodennoi vseukrainskoi hazety «Den»*]. URL: <https://day.kyiv.ua/uk>

4. Ishchenko, M. P., Ishchenko, O. M. (2012), *Socio-political encyclopedia* [*Sotsialno-politychna entsyklopediia*], IntropolihaTOR, Chernivtsi, 635 p.

5. Kyryliuk, O. (2018), *Socio-political neologisms as a reflection of the linguistic picture of military confrontation* [*Suspilno-politychni neolohizmy yak viddzerkalennia movnoi kartyny voiennoho protystoiannia*], Naukovi zapysky NaUKMA. Movoznavstvo. Vyp. 1, pp. 58–62. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/14602/Kyryliuk_Suspilno_politychni_neolohizmy_yak_viddzerkalennia_movnoi.pdf?sequence=1&isAllowed=y

6. Kondratenko, N. V. (2014), *Neologization of modern Ukrainian political discourse: general tendencies* [*Neolohizatsiia suchasnoho ukrainskoho politychnoho dyskursu: zahalni tendentsii*], Slovianskyi zbirnyk. Vyp. 18, pp. 225–233. URL: <http://slovzbir.onu.edu.ua/article/view/131823>

7. *Short Oxford Political Dictionary* (2006), [*Korotkyi Oksfordskyi politychnyi slovnyk*] / editors I. McLean, A. Macmillan, Osnovy, Kyiv, 789 p.

8. Markitiantov, Yu. O. (2014), *Phraseological neology: state and prospects* [*Frazeolohichna neolohika: stan ta perspektyvy*], Naukovi pratsi Kamianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu im. Ivana Ohienka. Filolohichni nauky. Vyp. 7, pp. 26–29.

9. Moroz, O. O. (2005), *Modern Czech socio-political vocabulary: semantics, structure, dynamics : dissertation abstract* [*Suchasna cheska suspilno-politychna leksyka: semantika, struktura, dynamika : avtoref. dys. ... kand. filol. nauk*], Kyiv, 20 p.

10. Nahorna, L. P. (2005), *Political language and language policy: the range of possibilities of political linguistics : a monograph* [*Politychna mova i movna polityka: diapazon mozhlyvostei politychnoi linhvistyky : monohrafiia*], Svitohliad, Kyiv, 315 p. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/political_language_site.pdf

11. Nahorna, L. (2005), *Political language: content and structure of the concept* [*Politychna mova: zmist i struktura poniattia*], Suchasna ukrainska polityka. Polityky i politolohy pro nei. Kyiv, Vyp. 7, pp. 195–207. URL: <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/ukrpolituk/1/27.pdf>

12. *Recent political vocabulary (neologisms, occasionalisms and other innovations)* (2015), [*Novitnia politychna leksyka (neolohizmy, okazionalizmy ta inshi novotvory)*], Novyi

Svit–2000, Lviv, 492 p. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Avtorskyi_kolektyv/Novitnia_politychna_leksyka_neolohizmy_okazionalizmy_ta_inshi_novotvory/

13. Panko, T. I., Kochan, I. M., Matsiuk, H. P. (1994), *Ukrainian terminology : a textbook [Ukrainske terminoznavstvo : pidruchnyk]*, Svit, Lviv, 216 p.

14. Petrenko, V. (2007), *Features of the definition of political language [Osoblyvosti vyznachennia politychnoi movy]*, Politychnyi menedzhment. № 2, pp. 16–24. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/petrenko_osoblyvosti.pdf

15. *Political encyclopedia* (2011) [*Politychna entsyklopediia* / redkol. Yu. Levenets (hol.), Yu. Shapoval (zast. hol.)], Parlamentske vyd-vo, Kyiv, 808 p.

16. *Political science encyclopedic dictionary* (2004) [*Politolohichnyi entsyklopedychnyi slovnyk* / upor. V. P. Horbatenko; za red. Yu. Shemshuchenka], Heneza, Kyiv, 736 p.

17. *Radio Liberty* : site [*Radio Svoboda* : sait]. URL: <https://www.radiosvoboda.org/>

18. Turovska, L. V. (2017), *Ukrainian socio-political terminology: origins and problems of formation [Ukrainska suspilno-politychna terminosystema: vytyky i problemy stanovlennia]*, Terminolohichnyi visnyk. Vyp. 4, pp. 173–185. URL: https://iul-nasu.org.ua/pdf/termvisnik/terv_2017_4_26.pdf

19. *Ukrainian Truth* : online edition [*Ukrainska pravda* : internet-vydannia]. URL: <http://www.ppravda.com.ua/>

20. Kholiavko, I. V. (2004), *Socio-political vocabulary in the press of the 90s of the twentieth century. (semantic-functional analysis)* : Author's thesis [*Suspilno-politychna leksyka u presi 90-ykh rokiv KhKh st. (semantyko-funktsionalnyi analiz)* : dys. ... kand. filol. nauk : 10.02.01], Kirovohrad, 229 p.

21. Iankov, A. V. (2004), *Socio-political neologisms and occasionalisms in the American version of the English language: structure – semantics – functioning* : dissertation abstract [*Sotsialno-politychni neolohizmy i okazionalizmy v amerykanskomu varianti anhliskoi movy: struktura – semantyka – funktsionuvannia* : avtoref. dys. ... kand. filol. nauk : 10.02.04], Lviv, 20 p. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&Z21ID=&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=DOC/2004/04yavssf.zip

Н. Н. Поплавская,

Тернопольский национальный педагогический университет им. В. Гнатюка, кафедра журналистики;

Н. Л. Дашенко,

Тернопольский национальный педагогический университет им. В. Гнатюка, кафедра журналистики

НОВЫЕ ПОЛИТИЧЕСКИЕ ТЕРМИНЫ В ЯЗЫКЕ ИНТЕРНЕТ-ИЗДАНИЙ (СЕМАНТИКО-ФУНКЦИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ)

В статье изложено содержание понятия «общественно-политическая терминология», определены соотношения понятий «общественно-политическая терминология» и «общественно-политическая лексика». Представлена таксономия общественно-политических номинаций в языке украинских интернет-изданий.

Отражено специфику функционирования новейших терминов в сетевых медиа, в частности на основе качественных и количественных параметров.

Ключевые слова: язык интернет-изданий, общественно-политическая терминология, общественно-политическая лексика, неолексикон, политические термины.

N. M. Poplavska,

*Volodymyr Hnatiuk Ternopil National Pedagogical University,
Department of Journalism;*

N. L. Dashchenko,

*Volodymyr Hnatiuk Ternopil National Pedagogical University,
Department of Journalism*

NEW POLITICAL TERMS IN INTERNET-MEDIA SPEECH (SEMANTIC AND FUNCTIONAL ASPECT)

The article purpose is to analyze the semantic and functional parameters of the newest political terms in the Ukrainian internet-media speech. The study displays the semantic stratification of new terms based on their correlation with the environment and their functioning peculiarities using qualitative and quantitative parameters that allow to identify the most frequent lexical units in online media.

The research object is the newest political terms in the modern Ukrainian language, and the subject of study is semantic and functional characteristics of these language units. The main research approach is semantic and functional analysis of language phenomena. Conceptual-linguistic method was used for semantic stratification of the latest political terms through the scope of their correlation with the environment. The quantitative analysis was meant to identify the most frequent lexical units with political semantics in online media. The descriptive method was used for linguistic facts interpretation.

The article extends the notion of socio-political terminology and specifies correlation between socio-political terminology and socio-political vocabulary. The nomination system has formed and is permanently refreshed due to the new communication conditions in the globalized world.

The study establishes that socio-political terminology is an open set with increasingly blurred boundaries. A lexical unit affiliation to socio-political terminology is determined by its conceptual content. The research proves that semantic stratification of the latest political terms is primarily based on the correlation with the environment, for instance, journalism and social communications, informational technologies, PR and advertising, art, linguistics, and rhetoric.

Units in the analyzed lexical-semantic cluster are quite difficult to identify as terminological words or common words. The study has shown diffuse zone where the lexemes constantly fluctuate between strict requirements for a term (unambiguity, stylistic neutrality) and real functioning in media texts where they acquire imagery and expression. Therefore, the socio-political neolexicon needs further attention of scientists.

Key words: internet-media speech, socio-political terminology, socio-political vocabulary, neolexicon, political terms.